

Vattenfall tog inte sitt ansvar i Liberia

- debattartikel i Svenska Dagbladet 10 mars 2013 av Svenska kyrkan, Naturskyddsföreningen och Swedwatch

De senaste veckornas kritik mot Vattenfalls satsningar utomlands har haft affärsmässiga förtecken. Men företaget bryter också mot sin egen uppförandekod om hänsyn till människor och miljö vid investeringar. Kvar efter bolagens hastiga reträtt från den misslyckade satsningen i Liberia förra året finns idag enbart skövlad mark och utblottade bönder utan framtidstro, och en förlust för Vattenfall på 1,3 miljarder kronor. Det visar en ny rapport från bland andra Swedwatch, Svenska kyrkan och Naturskyddsföreningen.

2010 köpte Vattenfall och Swedfund, ett svenskt statligt riskkapitalbolag som främst ska främja investeringar i tillväxtländer, 30 procent av aktierna i biobränslebolaget Buchanan Renewables. Tanken var att köpa upp gamla gummiträd runt staden Buchanan i sydöstra Liberia och omvandla dem till träflis. Biomassan skulle bland annat blandas i Vattenfalls kolkraftverk för att successivt ersätta kol och bidra till att minska utsläppen av koldioxid.

Men i maj förra året beslöt Vattenfall och Swedfund att dra sig ur investeringen av krasst ekonomiska skäl och lämna landet. Efter försäljningen rapporterade Vattenfall nedskrivningar på drygt 1,3 miljarder kronor. Swedfund köptes ut av Vattenfall och förlorade inget på affären.

Det är inte ovanligt att företag ändrar strategi, men vår granskning avslöjar en klar försämring för människorna sedan de svenska bolagen på kort varsel lämnat Liberia. Strax efter att Vattenfall lämnade projektet sades kontraktet med de liberiska skogsbönderna upp vilket i ett slag förändrade deras tillvaro.

Utan biobränsleföretagets hjälp att sköta plantagerna klarar inte bönderna att underhålla de växande gummiträden. I stället tvingas de låta marken växa igen, träden förstörs och de har förlorat både sin nya och gamla inkomstkälla. De flesta bönder upplever i dag en svårare situation än under tiden före biobränsleprojektet.

De svenska statliga bolagen fransäger sig ansvaret för de långsiktiga effekterna av verksamheten i Liberia. Vattenfall säger själva att priset på kol kontra biomassa aldrig hamnade på de nivåer som gjorde det gynnsamt att fortsätta investeringen i Liberia, samt att de inte kunde styra över alla skeenden eftersom de inte var huvudägare i Buchanan Renewables. Enligt Vattenfall diskuterades flera alternativ med Buchanan Renewables före det slutgiltiga beslutet att dra sig ur. Varken Vattenfall eller Swedfund vill dock kommentera innehållet i de diskussionerna närmare, men hänvisar till att de uppfattade att verksamheten i Buchanan Renewables skulle fortsätta.

Enligt sin egen uppförandekod ska Vattenfall ta hänsyn till sin påverkan på människan, miljön och samhället i valet av olika affärsalternativ. Rapporten visar dock klart och tydligt att Vattenfall inte tog rättmätiga hänsyn till människan, miljön och samhället när investeringen i Liberia avbröts.

Att gå in i ett fattigt postkonfliktland med allvarliga sociala och ekonomiska problem kräver en extra varsamhet. Det 100 procent statligt ägda Vattenfall brast i den vederbörliga omsorg som förväntas av ett statligt bolag – nämligen långsiktiga kalkyler utifrån Liberias stora behov av hållbara investeringar.

På Vattenfall tror man inte på några fler investeringar i Afrika inom överskådlig framtid. Istället blickar bolaget västerut, mot biomassaproduktion i USA och Kanada. En läxa

Vattenfall lärt sig är att de i fortsättningen ska vara huvudägare i ett projekt innan de investerar i det. Att de var minoritetsägare i biomassainvesteringen i Liberia pekar de själva ut som ett av problemen med projektet, och de menar också att det var huvudägarens ansvar att driva gummiträdspantagerna vidare.

Vår rapport visar tydligt att regeringen måste skärpa sina ägardirektiv till både Vattenfall och Swedfund så det inte finns en tvekan om hur bolagen ska agera i liknande fall i framtiden. Vattenfalls initiativ att i ökad omfattning byta ut kol mot biobränsle är en lovvärd inriktning, men det måste ske på ett hållbart sätt. Det är också naturligt att företag gör misstag när de prövar nya affärsområden men inte desto mindre måste de ståda upp efter sig när de snabbt lämnar en investering.

Statliga bolag som Vattenfall och Swedfund måste ta större hänsyn till vilken påverkan dess investeringar har på människor och miljö. I det specifika fallet med gummiträdsodlarna i Liberia finns det fortfarande en möjlighet att med hjälp av uppföljande intervjuer ta reda på vilka behov bönderna har för att kunna försörja sig igen.

Det är inte rimligt att statliga bolag skapar ökad fattigdom till följd bristande ansvarstagande samtidigt som hela biståndet försöker utrota samma fattigdom. Riksdagens antagna politik för global utveckling (PGU) uppkom för att få samhällets politiska och ekonomiska aktörer att dra åt samma håll och bidra till en hållbar global utveckling – inte tvärtom.

SVANTE AXELSSON

generalsekreterare Naturskyddsföreningen

GUNILLA HALLONSTEN

policychef Svenska Kyrkan

VIVEKA RISBERG

kanslichef Swedwatch